

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИСОКОЩІЛЬНОЇ МАЛОПОВЕРХОВОЇ ЗАБУДОВИ В УМОВАХ ЇЇ ВІЗУАЛЬНОГО СПРИЙНЯТТЯ

Стрітенко Ю. Г., студентка 6-го курсу

Національний авіаційний університет

Анотація. Розглядається проблема архітектурної виразності селищ, сформованих блокованими будинками або таунхаусами. Для вирішення проблеми пропонується класифікація фрагментів селищ та виділення найбільш вживаних для становлення прийомів досягнення їх виразності в умовах візуального сприйняття.

Ключові слова: високощільна малоповерхова забудова, візуальне сприйняття.

Аннотация. Стрітенко Ю. Г. Классификация высокоплотной малоэтажной застройки в условиях ее визуального восприятия. Рассматривается проблема архитектурной выразительности поселков, сформированных блокированными домами или таунхаусами. Для решения проблемы предлагается классификация фрагментов поселков и выделение наиболее используемых для становления приемов достижения их выразительности в условиях визуального восприятия.

Ключевые слова: высокоплотная малоэтажная застройка, визуальное восприятие.

Annotation. Stritenko Yu. G. Classification of high-dense maloetagnoy building in the conditions of its visual perception. The problem of architectural expressiveness of settlements formed the blocked houses or townhouses are examined. For the decision of problem classification of fragments of settlements and selection of the most common for becoming receptions of achieving their expressiveness is offered in the conditions of visual perception.

Key words: high-dense low-rise building, visual perception.

Постановка проблеми. Сьогодні за межами великих міст спостерігається згуртування котеджних і дачних селищ – замість окремих будинків зводяться житлові комплекси, територія передмістя розширюється. В межах урбанізованих зон України поступово формуються селища з високощільною малоповерховою забудовою, що в умовах постійно зростаючих цін на нерухомість і дефіциту доступних пропозицій завойовує популярність у мешканців міст.

Високощільна малоповерхова забудова, далі ВМЗ (high-density low-rise) – форма житла, утворена малоповерховими будинками, що складаються з розташованих в ряд житлових осередків, кожен з яких має самостійний вхід і садову ділянку. Будинок може бути одно-, двох-, триповерховим і складатися з одного й більше подібних блоків – неподільних об'ємно-планувальних елементів, скомпонованих з різного числа квартир. Цей тип житла має всі переваги індивідуального будинку, але більш високі економічні показники.

Об'єктом дослідження є забудова, сформована блокованими будинками або таунхаусами (від англійського *town-house* – міська квартира, будинок) – комплексами комфортабельних малоповерхових котеджів (мають як мінімум одну спільну стіну, земельну ділянку розміром до 5-6 соток, розміщені у селищі з транспортними комунікаціями, сервісними службами, професійною охороною). В Україні розвиток цього типу житла вважається пріоритетним. Вартість таунхауса значно менша, ніж окремого котеджа або квартири в багатоповерховому будинку, а витрати на експлуатацію знижені. Таунхаус дає можливість абсолютно вільного планування, тоді як у звичайній міській квартирі його регламентують безліччю норм і положень. Мешканець блокованого будинку, на відміну від власника міської квартири, має безпосередній зв'язок з природою. Ще одна незаперечна перевага таунхауса – гараж, що знаходиться в будинку. В цілому, в порівнянні з міською квартирою і котеджем, таунхаус займає між ними перехідне положення.

Незважаючи на всі переваги, споживачі такого формату житла часто відчують і недоліки його організації. Перш за все в структурі селища має місце на існування образ будинку. На відміну від замиського котеджу, власник окремої секції блокованого будинку не має права міняти його фасад, облаштовувати на свій смак і у відповідності зі своїм смаком прибудинкову територію. Однак всі проекти селищ з ВМЗ містять мінімальну кількість типів житлових секцій. Однаковість будинків та вулиць створює нецікавий вигляд селища, а власнику окремої блок-секції важко віднайти своє житло на фоні

одноманітної забудови. В проектуванні селищ з ВМЗ проблемою, що сьогодні потребує негайного вирішення, є *архітектурна виразність*, естетичне оформлення окремих елементів забудови. Основою емоційного впливу на людину в архітектурі є засоби вираження її ідейно-художнього змісту: композиційна побудова архітектурних мас і просторів, ліній, площин, об'ємів, їх ритм, пропорції, масштаб тощо. Але художнє сприйняття образної виразності архітектури як твору мистецтва в умовах сьогоденного будівництва ніяк не торкається проектів селищ з ВМЗ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання візуального сприйняття архітектури і організації ВМЗ розглядалися в різних за направленістю роботах Л. В. Беляєвою, М. Г. Бархіним, С. Г. Буравченко Г. Б. Борисовським, А. В. Баранським, С. А. Степановою, В. Ю. Циркуновим, Б. Н. Компанейським та багатьма іншими авторами; типологію існуючих населених пунктів в приміській зоні здійснено на основі даних державних класифікаторів і тимчасових видань.

Постановка завдання. В межах вирішення проблеми виникає питання класифікації фрагментів ВМЗ і виділення тих, що найбільш часто потрапляють в поле зору людини. Для цього вводиться *поняття фрагмента ВМЗ*, як ділянки ВМЗ з її територіальними і просторовими обмеженнями. Інструментом виділення виступає візуальне сприйняття. *Візуальне сприйняття* – це процес відображення на перцептивному рівні об'єктів світлового (візуального) середовища в різноманітті їх властивостей та сторін, що діють безпосередньо на органи зору. Пропонується класифікувати фрагменти ВМЗ і встановити найбільш вживані для визначення принципів їх архітектурної виразності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з основ типологічного аналізу об'єкта в науково-дослідній роботі, проводиться класифікація фрагментів ВМЗ за п'ятьма позиціями.

1. Містобудівна ситуація. В результаті проведеного аналізу пропонується наступний склад типових фрагментів селища з містобудівної позиції:

- вулиця середньої величини (житлова) – вулиця районного значення з рухом пішоходів і громадського транспорту зі швидкістю не більше 30 км/год і розміром в червоних лініях 35-60 м;
- мала вулиця (пішохідна) – розміром, як правило, менше 35 м, орієнтована переважно на рух пішоходів; може бути безтранспортною, з обмеженим транспортом, внутрішньоквартальним шляхом;
- великий двір – великий внутрішньоквартальний простір, в якому може розташовуватися дитячий садок, школа або внутрішньо-мікрорайонний сквер;
- малий двір – простір між двома розташованими паралельно будинками;
- квартал – обмежена з чотирьох сторін вулицями частина забудованої території, що припускає цілісність архітектурного ансамбля;

- площа громадського центру – територія, що включає два типи об'єктів: а) фоновий будинок – будівлю, підкорену за архітектурою по відношенню до громадських; б) акцентний будинок – житлову будівлю як самостійний об'єкт сприйняття, що з громадськими будівлями складає виразні ділянки забудови.

2. Функціональне зонування. Територія досліджуваного типу населених пунктів – з ВМЗ містить основний склад функціональних зон:

- фрагменти ландшафтно-рекреаційної зони: а) озелених територій загального використання (ділянки парків, садів, скверів для спільного використання мешканцями населеного пункту); б) озелених територій обмеженого використання (ділянки зеленої зони, призначені для використання окремими групами населення); в) озелених територій спеціального призначення (ділянки зеленої зони, створені для спеціальних цілей);
- фрагменти селищної зони: а) зони громадської забудови (заклади і підприємства обслуговування населення, територія громадського центру); б) зони житлової забудови (житлові будинки);
- фрагменти виробничої зони: а) промислової зони (промислові підприємства господарських і негосподарських центрів, заклади з переробки селищних відходів); б) комунально-складської зони (групи споруд з об'єктами інженерно-технічного і адміністративного забезпечення, призначені для збереження товарів, комунальних і побутових послуг); в) санітарно-захисної зони (призначеної для встановлення між зонами житлової і громадської забудови та виробничої зони згідно санітарних норм);

3. Архітектурні рішення. На основі дослідження прийомів забудови досліджуваного типу населених пунктів виділені такі види фрагментів ВМЗ:

3.1. За формою забудови:

- рядова (однорядна) забудова – розташування будинків вздовж вулиць, периметральна забудова кварталів: а) з відступами і курдонерами (прямокутними, півкруглими, трапецієвидними); б) тупикової системи (з застосуванням різної розворотної ділянки як заключної частини тупика); в) з петлеподібними проїздами (збудова з утворенням автомобільних проїздів у вигляді петлі);
- стрічкова забудова (розташування будинків вздовж місцевих проїздів і проходів, перпендикулярно до основної вулиці): а) з однаковою орієнтацією входів у всі житлові будинки та ділянки; б) забудова спареними будинками з організацією входів одного напроти іншого;
- групова забудова (формування групи блок-квартир в будинки з різними формами плану);

3.2. За орієнтацією фасадів:

- квартально-периметральна забудова (розташування вздовж вулиць): а) з поєднанням житлових вулиць і господарських проїздів;

Таблиця 1.

Найбільш вживані фрагменти ВМЗ

		Візуальне сприйняття				
		Силует	Панора- ма	Перспектива вулиці, площі	Архітектур- ний об'єкт	Елементи і деталі
Містобудівна ситуація	Вулиця середньої величини (житлова)			)		
	Мала вулиця (пішохідна)			)	)	
	Великий двір				)	
	Малий двір				)	)
	Квартал		)			
	Площа громадського центру: акцентний будинок фоновий будинок	))	))			

де) - фрагмент, що найбільш часто потрапляє в поле зору людини.

- б) при роздільній організації житлових вулиць і господарських проїздів;
 – внутрішньоквартальна забудова (вздовж тупикових в'їздів і проїздів, навколо озелених ділянок, петлеподібної дороги для розвороту автомобілів);
 а) з поєднанням житлових вулиць і господарських проїздів;
 б) при роздільній організації житлових вулиць і господарських проїздів;
 – мішана забудова (застосування різних прийомів забудови).

4. Об'ємно-планувальна структура. На основі типології і прийомів блокування квартир виділені такі види фрагментів:

4.1. За типами блок-квартир:

- з поворотною блок-квартирою (під тупим або під прямим кутом);
- з торцевою блок-квартирою;
- з рядовими блок-квартирами (бокові стіни суміжні із сусідніми блоками).

4.2. За прийомами компонування блок-квартир:

- через господарські приміщення (суцільний фронт забудови з ритмом високих житлових і низьких господарських будівель);
- із зміщенням (пилкоподібна забудова з уступами в обидва боки, що збагачує фасадне рішення);
- лінійна забудова (квартири різної форми – прямокутної, Г-подібної, із внутрішнім двором).

5. Візуальне сприйняття виділено в окрему позицію як основний класифікаційний критерій, до якого відносяться такі фрагменти селища:

- силует (як обрис об'єкта, площинне зображення його складових);
- панорама (як широку і багатопланову перспективу: відкритий простір з його домінантами, акцентами і композиційними паузами);

- перспектива вулиці, площі (як тривимірний простір частини селища типу вулиці чи площі у відповідності з зоровим сприйняттям предметів людиною);
- архітектурний об'єкт (як цілісне враження про будинок з його деталями);
- елементи і деталі (зосередження уваги на фактурі, кольорі, малюнку окремих елементів архітектурного об'єкта).

Фрагменти, класифіковані за містобудівною ознакою містять ознаки, притаманні фрагментам різних функціональних зон, архітектурних і об'ємно-планувальних рішень. Тому для *встановлення найбільш вживаних фрагментів ВМЗ* ознакам різних містобудівних ситуацій досліджуваного типу житла протиставляються умови візуального сприйняття як одного з рівнів всього психологічного механізму сприйняття людини.

Висновки. Таким чином науковою новизною дослідження є:

- класифікація окремих фрагментів актуальних сьогодні селищ з ВМЗ або таунхаусами;
- визначення найбільш вживаних фрагментів для подальшого формулювання принципів досягнення виразності цих фрагментів на основі процесу візуального сприйняття людини;
- визначення ієрархії сприйняття окремих фрагментів від детального до узагальненого на основі умов і форм візуального сприйняття.

Незважаючи на недоліки, приміські селища з високощільною малоповерховою забудовою, що сформовані таунхаусами або блокованими будинками, зараз користуються попитом на ринку споживачів житла. Проведена класифікація фрагментів таких населених пунктів дозволить цілеспрямовано і максимально використати доцільні засоби архітектурної та художньої виразності на початкових стадіях проектування, в цілому покращити психологічний мікроклімат, збільшити комфорт проживання.

Література:

1. Беляева Е. Л. Архитектурно-пространственная среда города как объект зрительного восприятия. – М.: Стройиздат, 1977, 127 с.
2. Буравченко С. Г. Формирование композиционных структур фасадов жилых зданий с учетом их размещения в застройке. Диссертация на соискание учёной степени кандидата философских наук. – К., 1987.
2. Степанова С. А. Динамика визуального образа города (на примере г. Хабаровска). Автореферат диссертации на соискание учёной степени кандидата архитектуры. – М., 2006.
4. В. А. Коссаковский, О. И. Ржехина. Блокированный дом за рубежом. – М.: Госстрой, 1960.
5. Бирюкова Е. Е. Эстетика формы и содержание архитектурного пространства. Диссертация на соискание учёной степени кандидата философских наук. – Владимир, 2003.

Надійшла до редакції 22.11.2008